

llosat, espt. usual en els Pirineus (Àrea de Vall Ferrera, 1933), etc. (també cast. ant. «*ala de tejado*, subgrunda», 1495, Nebr.); aplicació especial d'aquesta comparació natural és *ala de muntanya* per 'vessant', en les serres, que és mall. i val., i no menys corrent a moltes comarques del Nord («Can Freixenet és a la mateixa *ala de muntanya* que la Torre»), sovint en el sentit més vague de 'tros de muntanya que se separa de la principal' (sentits tots dos a Camós; *AlcM* § 26) i, més àmpliament, 'zona muntanyosa', en narracions dels trabucaires: «tota aquella *ala de montanya* estava aterrorisada, fent-s'hi la vida poc menys que impossible», M. Vayreda (*La Pany*. xvii, p. 265), «com baixavas a marina, tota la gent tremolava, / y ara està en tranquil·litat aquell' *ala de montanya*», c. 1810, en una cançó d'en Becaina (Milà, *Romlo.*, 127.32). *Donar ales* 'animar' és també de la cançó popular: «los fadrins que festejan --- quant són ab donzellas tenen massa llibertat: / ay! las llurs mares las donan --- *alas* y ocasió / que, ab l'ajuda del dimoni, --- és la llur perdicció» (id., 66.4f, i ja en l'ed. de 1853, núm. 77). Deixem per als altres diccionaris completar les accs. i fraseologia.

DERIV.: *Alació*. *Alam*. *Alar* v.; *alat*, *-ada* [JRoig, *Spill*, 9616] (s'usa en eiv. amb el sentit de 'guerxat', carta de Macabich, 1964, cf. *AlcM*, § 2bc i 3); *alada* f.; *alar* adj. (Nebr.), substantivat *alars de xàrcia* a l'Albufera val. per a les grans mànegues o braços d'una xarxa que acaben en un còp, i davant els quals es posen els mornells; sembla haver-hi comparació amb *alares* «zaragüelles» cast., que veiem des de princ. S. xvii com a terme de germania (Juan Hidalgo) o de caça (Barahona de Soto, *Diál. Mont.*, 383, a propòsit de *reteja*; Cej., *TesLCast*. vii, 101).¹ *Alatge*. *Alera* «llosa que es posa de rastell sobre una paret o bardissa» maestr. (Ga. Girona, p. 26).² *Alerada*. *Aleró* («ab sa tragella, / exada, pala, / son camp equala, / fa-hi cavallons / ab alerons, / obre boqueres, / clou talponeres ---»), JRoig, *Spill*, v. 14798, amb nota valuosa de Chabàs); *aliró*.

Fer aleta, de primer sentit naval (potser 'cercar treva, o mantenir-se a la defensiva'): «lo bergantí de la terra farí primer; y la fusta de moros tantost féu *aleta*, y sobrevingué la barca dels regoseus y jenovesos, y posàran la dita fusta y fragata en mig, per hon coydràn trebocar» en una crònica eivissenca de 1562 (Macabich, *Sta. Maria la Major*, p. 39); de la loc. moderna *fer l'aleta* veg. els exs. de M. Vayreda, *Sang Nova* III, § 11, 225, i Coromines, *La Dona Lletja, A recés* III, p. 168 (en cast. ant. com a nom d'un ocell, Juan Manuel, *Caball.*, Rivad. LVII, 251a36; «ala pequeña: axilla», Nebr.); *aletejar* [Verdaguer, *Atl.*, 226], *aleteig* [id.]; *aletó*, *aletut*. *Alier* 'soldat defensor d'un dels flancs de la nau' [S. xiv: «tot notxer, proher, ballester, *alier*, spatler, cruiller e remers», C. Candi, *Misc. Hist. Cat.* II, 248; hi havia 4 *aliers* en una galera de 134 tripulants, a. 1382, Rubió, *Diplom. Orient. Cat.*, 570]: sembla ser pres del fr. ant. *alier* (que d'ací passà també a l'it. *alighiero*, AngPrati, *RLiR* xix, 79-82; DCEC I, 130, des de les *Partidas* i *D AcadEsp.*,

1780, Supl.). *Aló*. *Alota*.

CPT.: *Alabategar*. *Alabatent*. *Alabatre* [1882, N. Oller]. *Alacaigut* [1886, Canigó]. *Alaestès*. *Alaferit*. *Alalligat*. *Alallonga*. *Alapintat*. *Alatrencat* [*Atl.*]. *Alicaigut*. *Ali-romput*. + *Alitratxo*, nom d'ocell, en Xuriguera, *Margarit*, 41: si és de Juneda, pot ser importat dels pobles, molt pròxims al S., que són ja de substrat mossàrab —Ulldemolins, Vilanova de Prades— i allí potser vindria d'un ALI-TRACTOR, nomin., 'més estirat d'ales' o ALAE TRACTOR 'estrament de l'ala', que no seria pas un nom descencertat per a un esparver o altre ocellot semblant (?). Cpts. savis: *aliger*, *alipede*.

Desalar. *Eixalar* 'tallar les ales' [1803, *axalat*, Belv.; *eixalar*: «les d'or potentes ales / --- l'exalen roges flames, y cau, y ab les cucales / y cisnes de les aygües, les cou l'incendi viu», *Atl.*, 54 (ja apareixia en el primer esbós del poema: «ni a l'àliga li valen les delitoses ales: / prop del sol, on s'enlaira com per a fer-hi niu, / l'eixala el viu incendi y cau ---», I, 34b); un *eissalatat* «déployé», no sense relació (ja en oc. ant.), pròpiament 'deixar sense ales, tallar les ales a'; no té res d'estrany al parlar popular: no en el parlar vulgar de Barcelona, però sí a la pagesia del cat. central, etc., o a l'Alt Pallars: Àneu *aixalà*, «cortar las extremidades a los pájaros para impedirles el vuelo; cohibir a una persona algo que no le permite moverse libremente» (Pol. p. 8); però el nom d'*Eixalada*, del convent conflent destruït per un cataclisme l'any 876, no és versemblant que estigui en relació pròxima amb *eixalar* 'tallar les ales' però es pot identificar amb el vallespirenc *eixalada* 'esllavissada, escorrancada gegantina, allau de terres'.³ Per ventura hi ha relació amb un oc. arcaic *esser eissalatz*, que trobem en la Cançó de Santa Fe (v. 361) potser amb el sentit de 'davallar volant' o 'deixar-se caure'.⁴ No neguem, doncs, que hi hagi un enllaç o altre amb l'it. *scialare* i, particularment, amb el ll. EXHALARE, potser a base de 'desvaporar violentament' o 'llançar-se com una exhalació', però potser encara és més versemblant que s'hagi produït ací un convolunt o suma complexa dels dos homònims romànics EXHALARE i EX-ALA-RE 'tallar les ales', amb barreja inextricable dels significats d'un i l'altre.

¹ Schuchardt precisa el sentit de 'llaç escorredor' («dohne») més aviat que 'xarxa parada' («setz-garn»), en cast. (*ZRPb*. xxvi, 404). Del cast. passà a l'argot barceloní *alaras* 'calçotets' (Vallmitjana, *AlcM*). —² Sembla que n'hàgim de distingir l'alt. *alera*, o *alera foral*, 'dret de pasturatge reconegut legalment', que ja llegeixo en docs. antics de les valls mig-catalanes, conservats en els arxius d'Alf: «lexaron por eslaye el empriu o *alera* del término de Chesta» (a. 1462, arxiu de Plan de Gistau), «del lugar de Liri --- drecho de pazer sus vezinos y habitadores --- de sol a sol, y según *alera* foral tan solamente», doc. benasqués de 1578 (*Lucero*); si bé també hi ha *alero* a les valls de Tena i Jaca amb un sentit més topogràfic, com d'empru' (p. ex. «La Salzosa es *alero* con Tramacastilla», «Escuach es *alero* de aquí, de Tram», Saqués, 1966), 'pasturat-